

การจัดการเรียนรู้แบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ
อย่างเป็นองค์รวม : กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี
Transdisciplinary Team-Based Learning Management for Holistic Development of
Children with Special Needs : A Case Study of Chanthaburi Special
Education Center

ธัญรัตน์ เทียนสุข^{1*}

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย¹

Thanyarat Teansuk^{1*}

Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand¹

*Corresponding Author E-mail: 6826141012@rbru.ac.th

การจัดการเรียนรู้แบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ
อย่างเป็นองค์รวม : กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี
ธัญรัตน์ เทียนสุข
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary Team-Based Learning Management) เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อย่างเป็นองค์รวม โดยอิงกรณีศึกษาจากศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี การดำเนินงานอยู่ภายใต้ กรอบวงจรคุณภาพ PDCA ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการ ปรับปรุง (Act) โดยใช้รูปแบบ TEAM-C Model เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร ครูประจำชั้น ทีมสหวิชาชีพ ครูกิจกรรมเสริมหลักสูตร ชุมชน และผู้ดูแล มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดทำ แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan: IEP) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผลจากการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าว พบว่า การทำงานร่วมกันในลักษณะบูรณาการข้ามศาสตร์ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทักษะระหว่าง สาขาวิชาอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้การช่วยเหลือผู้เรียนมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะบุคคล มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ได้อิงแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development) โดยเน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach) และเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงผ่านกิจกรรม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง บทเรียนจากกรณีศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของการทำงานเป็นทีมแบบสหวิทยาการภายใต้ ระบบบริหารจัดการเชิงวงจรคุณภาพ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการจัดการ การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในบริบทอื่นได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ทีมบูรณาการข้ามศาสตร์, เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ, ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด จันทบุรี

ABSTRACT

This article aims to propose guidelines for transdisciplinary team-based learning management to holistically develop children with special educational needs, based on a case study from the Chanthaburi Provincial Special Education Center. The implementation follows the PDCA quality management cycle, consisting of four stages: Plan, Do, Check, and Act. The TEAM-C Model serves as the core operational mechanism, engaging school administrators, homeroom teachers, multidisciplinary teams, co-curricular activity teachers, community members, and caregivers in collaborative planning and development of Individualized Education Plans (IEPs) to promote learners' development in all dimensions—

physical, emotional, social, and intellectual. The findings reveal that interdisciplinary collaboration facilitates the exchange of knowledge and expertise across disciplines, resulting in more comprehensive and contextually responsive support for learners. The learning management process is grounded in the concept of Holistic Development, emphasizing a Learner-Centered Approach that connects educational experiences with learners' real-life contexts through Experiential Learning. This approach contributes to the continuous enhancement of learners' potential and overall quality of life. Lessons from this case study highlight the effectiveness of interdisciplinary teamwork under the PDCA-based management system, demonstrating its potential as a transferable framework for improving the quality of education for children with special educational needs in other comparable contexts in a sustainable manner.

Keywords : Transdisciplinary Team, Children with Special Needs, Chanthaburi Special Education Center

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดหลักการพื้นฐานว่าคนไทยทุกคนมีสิทธิและโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะคนพิการซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการจัดการศึกษาเป็นพิเศษตามความสามารถและความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคล มาตรา 10 ระบุว่า “บุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือไม่สามารถพึ่งตนเองได้ มีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย” และหมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการจัดตั้ง “ศูนย์การศึกษาพิเศษ” เพื่อรองรับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้าง “ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา” และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน โดยยึดแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” (Leave No One Behind) ตามกรอบการพัฒนายั่งยืนของสหประชาชาติ แผนดังกล่าวมุ่งให้คนพิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ซึ่งศูนย์การศึกษาพิเศษถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นี้สู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ศูนย์การศึกษาพิเศษจึงเป็นสถานศึกษาของรัฐที่มีภารกิจในการจัดการศึกษานอกระบบหรือตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต รวมถึงจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากรทางการศึกษา และชุมชน ตลอดจนจัดหาและพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อให้คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2558) บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษประกอบด้วย

8 ประการ ได้แก่ (1) จัดและส่งเสริมการศึกษาระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) เพื่อเตรียมความพร้อมของคนที่เข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเรียนร่วม หรือศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ (2) พัฒนาและฝึกอบรมผู้ดูแลคนพิการและบุคลากรทางการศึกษา (3) จัดระบบและสนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) รวมถึงจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ และบริการช่วยเหลือทางการศึกษา (4) จัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อ (Transitional Services) โดยประสานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง (5) ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยครอบครัวและชุมชนผ่านกระบวนการทางการศึกษา (6) เป็นศูนย์ข้อมูลและจัดระบบสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ (7) จัดระบบสนับสนุนและประสานงานการจัดการเรียนร่วมในจังหวัด และ (8) ปฏิบัติภารกิจอื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย โดยสรุป ศูนย์การศึกษาพิเศษมีบทบาทสำคัญในฐานะ “กลไกเชิงนโยบายและการปฏิบัติ” ที่เชื่อมโยงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ในการสร้างระบบการศึกษาที่เสมอภาค มีคุณภาพ และยั่งยืนสำหรับคนพิการใน

ประเทศไทยปัจจุบันการดูแลและพัฒนาผู้เรียนพิการและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษไม่สามารถอาศัยเพียงศาสตร์เดียวในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นองค์รวม ผู้เรียนแต่ละบุคคลมีความหลากหลายทางพัฒนาการ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การจัดการศึกษาในศูนย์การศึกษาพิเศษ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากสหวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ โดยรูปแบบการทำงานร่วมกันของนักสหวิชาชีพ แบ่งเป็น 1) รูปแบบ Multidisciplinary Team การทำงานที่นักสหวิชาชีพจากหลายสาขามีเป้าหมายร่วมกันในการช่วยเหลือผู้รับบริการ แต่แยกเป็นอิสระในแต่ละสาขา ใช้วิธีการและมุมมองของตนเองในการประเมิน วางแผนและดำเนินการ และนำข้อมูลมารวมกันภายหลัง แต่ยังไม่เกิดการบูรณาการอย่างแท้จริง 2) รูปแบบ Interdisciplinary Team พัฒนาต่อจากรูปแบบแรกโดยเพิ่มการประสานงานและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสาขามากขึ้น สมาชิกทีมประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายและวางแผนแบบบูรณาการ ใช้แผนเดียวกันในการดำเนินงาน แม้แต่ละสาขายังคงทำหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญของตน แต่ก็ปรับให้สอดคล้องกับแผนรวม ทำให้การให้บริการมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกันมากขึ้น 3) รูปแบบ Transdisciplinary Team เป็นรูปแบบที่มีการบูรณาการสูงที่สุด มีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด และแลกเปลี่ยนบทบาท ทักษะระหว่างกัน โดยอาจมี ผู้ประสานงานหลักที่ทำงานกับผู้ปกครอง แต่ได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญทุกสาขา ช่วยให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทของผู้รับบริการมากที่สุด (O’Shea, L. et al., 2001)

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรีมุ่งพัฒนาผู้เรียนพิการและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษให้เติบโตตามศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยดำเนินงานตามกระบวนการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และทักษะชีวิต โดยอ้างอิงแนวทางจากหลักสูตรสถานศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตรของศูนย์ ได้แก่ กายภาพบำบัด กิจกรรมบำบัด แพทย์แผนไทย การปรับพฤติกรรม การฝึกพูดและการสื่อสาร ศิลปะ ดนตรี คอมพิวเตอร์ พลศึกษา วายน้ำ ธาราบำบัด ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และการสร้างความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (O&M) การจัดการเรียนรู้ของศูนย์เน้นการบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary Approach) ที่เกิดจากความร่วมมือของครูการศึกษาพิเศษ นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักจิตวิทยา แพทย์แผน

ไทย ผู้ปกครอง และสาขาวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อพัฒนาเด็กอย่างองค์รวม (Holistic Development) การเชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลายศาสตร์ทำให้ผู้เรียนได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมต่อความต้องการเฉพาะและศักยภาพของแต่ละคน ในการขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องในศูนย์จะต้องมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) และภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) (มณีนรัตน์ จันทรา และคณะ, 2566; สุรัตน์ จันทโชติ และคณะ, 2566) การมีพื้นฐานดังกล่าวจะส่งเสริมให้บุคลากรมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและถ่ายทอดวิสัยทัศน์ของศูนย์ให้มุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้เรียนพิการอย่างเท่าเทียม ส่วนภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงมุ่งสร้างแรงบันดาลใจพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของสาขาวิชาชีพ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและนวัตกรรมทางการศึกษา เมื่อผู้นำศูนย์ผสมผสานทั้งสองภาวะผู้นำได้อย่างสมดุล ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี จะสามารถขับเคลื่อนภารกิจสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้เรียนพิการและส่งเสริมสังคมแห่งความเสมอภาคทางการศึกษา

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี จึงพัฒนาทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (TEAM-C Model) เพื่อพัฒนาเด็กพิการอย่างเป็นองค์รวมและเป็นพื้นฐานของการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ทุกวิชาชีพได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ โดยผสมผสานความรู้จากหลายศาสตร์ ร่วมกันประเมินความก้าวหน้าให้สอดคล้องกับพัฒนาการและบริบทของผู้เรียน มีการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงอุปกรณ์ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก และเครื่องช่วยความพิการที่จำเพาะต่อผู้เรียนรายบุคคล รวมถึงสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างบุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ดังความสำคัญและที่มาดังกล่าว บทความนี้มุ่งนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary Team Approach) เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเป็นองค์รวม โดยอิงกรณีศึกษาจากศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานร่วมกันของครูการศึกษาพิเศษและสาขาวิชาชีพในการพัฒนาเด็กตามศักยภาพอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมุ่งหวังว่าผลการศึกษานี้จะเป็นองค์ความรู้เชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในบริบทอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม (Holistic Development)

การพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม (Holistic Human Development) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการดูแลส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของบุคคลในทุกมิติของชีวิตอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตวิญญาณ และศีลธรรม ไม่จำกัดเพียงมิติทางวิชาการเท่านั้น แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานปรัชญาแบบองค์รวม (Holism) ที่เชื่อว่า “the whole is greater than the sum of its parts” (Haynes, 2009) ซึ่งสะท้อนว่ามนุษย์ไม่สามารถเข้าใจหรือพัฒนาได้อย่างแท้จริง หากพิจารณาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง เพราะแต่ละมิติของมนุษย์มีความสัมพันธ์และอิทธิพลซึ่งกันและกัน การพัฒนาในด้านหนึ่งย่อมส่งผลต่ออีกด้าน เช่น ความสมดุลทางอารมณ์สามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ หรือสุขภาวะจิตที่ดีช่วยเสริมสร้างพลังในการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายในมิติการศึกษา การพัฒนาแบบองค์รวมเน้นการจัดการเรียนรู้ที่มองผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ความสำคัญกับการสร้าง นิเวศการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการบ่มเพาะศักยภาพทั้งด้านความรู้

ความสามารถ และคุณธรรม ผ่านการออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งห้องเรียน ชุมชน และโลกดิจิทัล การจัดนิเวศการเรียนรู้ไม่เพียงสร้างความรู้ แต่ยังเสริมสร้างความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา และทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า แนวคิดดังกล่าวยังเน้นการเสริมพลังการเรียนรู้ (Learning Empowerment) โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในการสร้างความรู้ ด้วยตนเอง ผ่านประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม รอบตัว การเสริมพลังการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักการของการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของตนเองและความสัมพันธ์กับสังคมและโลกรอบข้าง ทั้งยังช่วยให้เกิดการบูรณาการระหว่างความรู้ ทักษะ และคุณธรรม การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงมุ่งหวังสร้างผู้เรียนที่มี ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ มีคุณธรรม และพร้อมเผชิญความท้าทายของชีวิตด้วยความมั่นใจและ สมดุล

ดังนั้น การพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมจึงไม่ใช่เพียงการเสริมสร้างความรู้หรือทักษะเฉพาะด้าน แต่เป็น การสร้างนิเวศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทุกมิติของบุคคล พร้อมทั้งเสริมพลังให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีความพร้อมในการมีชีวิตที่มีคุณค่าและความหมายใน สังคมในทางการศึกษาพิเศษ แนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมถูกนำมาปรับใช้เพื่อส่งเสริมศักยภาพของเด็กที่มี ความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเหมาะสมและครอบคลุม โดยเน้นการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ (Transdisciplinary Team) อันประกอบด้วยครู นักจิตวิทยา นักกิจกรรมบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ บุคลากร ทางสุขภาพ และผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันออกแบบแผนการพัฒนาเฉพาะบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการ และศักยภาพของเด็กแต่ละคน การบูรณาการองค์ความรู้จากหลายศาสตร์ เช่น จิตวิทยา การศึกษา และสุขภาพ จึงเป็นหัวใจของการดำเนินงานตามแนวคิดองค์รวม เพราะช่วยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างรอบด้าน และต่อเนื่อง ทั้งในเชิงร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

โดยสรุป การพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมเป็นกระบวนการที่เน้นความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็น มนุษย์อย่างครบวงจร และมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนา “ปัญญา” และ “คุณธรรม” เพื่อให้บุคคล สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีคุณค่า และมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ยั่งยืน

กล่าวได้ว่า การพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมในบริบทของการศึกษาพิเศษ เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้เด็กที่มี ความต้องการจำเป็นพิเศษได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มากกว่าการมุ่งเน้นผลลัพธ์ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกับสังคมได้ อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า โดยมีการสนับสนุนจากครู ทีมสหวิชาชีพและ ผู้ปกครองอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับศักยภาพเฉพาะบุคคล

การทำงานเป็นทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary Team)

การทำงานเป็นทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary Team) เป็นแนวทางการทำงานร่วมกัน ของผู้เชี่ยวชาญจากหลายสาขาวิชาที่มุ่งเน้นการบูรณาการความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อย่างลึกซึ้ง เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีความหมายต่อผู้เรียนหรือผู้รับบริการในบริบทจริง โดยมีได้จำกัดอยู่ภายใต้กรอบ หน้าที่ทางวิชาชีพของแต่ละบุคคล (Klein, 2021) แนวทางนี้ถือเป็นพัฒนาการขั้นสูงของการทำงานร่วมกัน จากทีมแบบสหวิชาชีพ (Interdisciplinary) หรือพหุวิชาชีพ (Multidisciplinary) เนื่องจากสมาชิกในทีมไม่ได้ เพียงแบ่งปันข้อมูลหรือทำงานขนานกัน แต่ยังร่วมกันตีความปัญหา วางแผน และปฏิบัติการอย่างบูรณาการ

ภายใต้เป้าหมายร่วม โดยใช้ฐานคิดแบบองค์รวม (Holistic Paradigm) ที่มองมนุษย์ในฐานะปัจเจกซึ่งมีความเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ในบริบทของการศึกษาพิเศษ ทีมบูรณาการข้ามศาสตร์มักประกอบด้วยครูการศึกษาพิเศษ นักกิจกรรมบำบัด นักจิตวิทยา นักฝึกพูดและภาษา ตลอดจนผู้ปกครอง ซึ่งร่วมกันจัดทำและดำเนินการตามแผนการศึกษารายบุคคล (Individualized Education Plan: IEP) โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (King et al., 2009; วิจารณ์ พานิช, 2568) การทำงานในลักษณะนี้เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศาสตร์ (Cross-Disciplinary Learning) ที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนไม่เพียงถ่ายทอดองค์ความรู้จากสาขาของตนเท่านั้น แต่ยังเรียนรู้วิถีคิด วิถีทำงาน และกรอบแนวคิดจากผู้อื่น ซึ่งนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเชิงปฏิบัติ (Practical Knowledge Construction) ที่ตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนอย่างแท้จริง (วิจารณ์ พานิช, 2565) แนวคิดพื้นฐานของการทำงานข้ามศาสตร์สอดคล้องกับทฤษฎีระบบนิเวศซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับระบบสิ่งแวดล้อมหลายระดับ ตั้งแต่ระบบใกล้ตัว เช่น ครอบครัว โรงเรียน ไปจนถึงระบบวัฒนธรรมและนโยบายของสังคม การทำงานเป็นทีมข้ามศาสตร์จึงมิได้มองผู้เรียนในมิติของปัญหาหรือข้อจำกัด แต่พิจารณาองค์ประกอบของ “ระบบนิเวศวัฒนธรรม” (Cultural Ecosystem) ที่รายล้อมชีวิตของผู้เรียน ทั้งค่านิยม ความเชื่อ ทูทางวัฒนธรรม และเครือข่ายทางสังคมในชุมชน ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของเด็ก (Bronfenbrenner & Morris, 2006; Dillon et al., 2022) การเข้าใจมิติทางวัฒนธรรมนี้ทำให้ทีมสามารถออกแบบการแทรกแซง (Intervention) ที่เหมาะสมกับบริบทและส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในแบบที่สอดคล้องกับชีวิตจริง

นอกจากนี้ การทำงานแบบข้ามศาสตร์ยังตั้งอยู่บนแนวคิดของการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ร่วมสร้าง (Co-Constructive Learning) ซึ่งยึดหลักว่าความรู้เกิดจากการแลกเปลี่ยนและสะท้อนร่วมกันในทีมผ่านกระบวนการสื่อสารเชิงลึก (Dialogic Communication) สมาชิกในทีมจึงต้องพัฒนา “สมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมทางวิชาชีพ” (Interprofessional Cultural Competence) เพื่อเข้าใจและเคารพในความแตกต่างทางกรอบคิดของสาขาวิชาอื่น ขณะเดียวกันต้องมีทักษะการฟังเชิงลึก การเจรจา และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ (Roncaglia, 2023) กระบวนการเหล่านี้ช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมที่มีพลวัตและนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่ข้ามพรมแดนของศาสตร์ (Transcending Disciplinary Boundaries)

โดยสรุป การทำงานเป็นทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ในบริบทการศึกษาพิเศษเป็นแนวทางการพัฒนาเชิงระบบที่เน้น “ความเป็นหนึ่งเดียวของความรู้และมนุษย์” ผ่านการเรียนรู้ร่วม การแลกเปลี่ยนความเข้าใจเชิงลึก และการตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับระบบนิเวศวัฒนธรรมโดยรอบ แนวทางนี้ไม่เพียงยกระดับคุณภาพของบริการและผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบจำลองของการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ที่สะท้อนการพัฒนาการศึกษายุคใหม่อย่างยั่งยืน

กล่าวได้ว่า การทำงานเป็นทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary Team) ในบริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นแนวทางการประสานความรู้และทักษะจากหลายสาขาวิชาที่ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดและยืดหยุ่น เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สมาชิกในทีม เช่น ครูการศึกษาพิเศษ นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักจิตวิทยา รวมถึงผู้ปกครอง ทำงานร่วมกันในการวางแผน จัดกิจกรรม และติดตามผลตาม

แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) อย่างบูรณาการ แนวทางนี้ช่วยเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอน ทำให้การบริการครอบคลุมและสอดคล้องกับศักยภาพของเด็กแต่ละคน

บทเรียนและประสบการณ์: กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี

การขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้แบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเป็นองค์รวม ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียด ขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. P : PLAN ขั้นการวางแผน

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี ดำเนินการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเป็นองค์รวม โดยจัดประชุมทีมสหวิชาชีพและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจเป้าหมายการพัฒนา กำหนดรูปแบบการทำงานร่วมกัน และรวบรวมข้อมูลจากครู ผู้ปกครอง และนักวิชาชีพเฉพาะทาง และออกแบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (TEAM-C Model)

2. D : DO ขั้นการปฏิบัติงานโดยทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (TEAM-C Model)

ภาพที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (TEAM-C Model)

2.1 ประเมินความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนที่รับบริการ

มีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแบบองค์รวม โดยนักสหวิชาชีพและครู ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการและพฤติกรรมของผู้เรียน โดยประเมินความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนที่เข้ารับบริการผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากการสังเกตตามแบบประเมินมาตรฐาน รายงานทางการแพทย์และการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการและพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างละเอียดรอบด้าน และครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา พร้อมให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียน

โดยใช้เครื่องมือประเมินที่เหมาะสมกับลักษณะและความบกพร่องของผู้เรียนแต่ละราย ทั้งแบบประเมินที่เป็นมาตรฐานหรือแบบประเมินอย่างไม่เป็นทางการที่ครูสร้างขึ้น เพื่อครอบคลุมต่อการวางแผนการจัดการศึกษาให้เหมาะสมที่สุดแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้ นำไปสู่การออกแบบแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ให้คำแนะนำในการพัฒนาแบบเฉพาะบุคคล ซึ่งอาจครอบคลุมแนวทางการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนการวางแผนทางการสนับสนุนร่วมกับครอบครัว เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพสูงสุดในทุกมิติอย่างต่อเนื่อง

2.2 ประชุมคณะกรรมการการจัดทำแผนให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP) และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

มีการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างครู นักสหวิชาชีพ และผู้ปกครอง โดยเชิญผู้ปกครอง ครูประจำชั้น ครูกิจกรรมเสริมหลักสูตรและนักสหวิชาชีพมาร่วมออกแบบแผน โดยครูมีการดำเนินการรวบรวมข้อมูลและประเมินผลต่อเนื่องจากขั้นตอนก่อนหน้าเพื่อทบทวนข้อมูลจากผลการประเมินความสามารถพื้นฐาน จุดแข็ง จุดอ่อน ให้สอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษา นำไปสู่การประชุมจัดทำแผน IEP แผน IFSP โดยมีการประชุมจัดทำแผน IEP/IFSP และรายงานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร จากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ผู้บริหาร ครูประจำชั้นหรือครูผู้รับผิดชอบ ครูการศึกษาพิเศษและทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายแลกเปลี่ยนข้อมูลและวางแผนเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน รวมถึงสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้ปกครองหรือผู้ดูแลในการพัฒนาผู้เรียนทั้งที่สถานศึกษาและที่บ้านให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.3 การให้บริการโดยครูและสหวิชาชีพ

การดำเนินกิจกรรมตามแผน IEP ครูและทีมสหวิชาชีพดำเนินกิจกรรมตามแผนรายบุคคล ทั้งในห้องเรียน/กิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะพื้นฐานและทักษะที่จำเป็นแต่ละประเภทความพิการ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการหลากหลายโดยสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ปรากฏในแผน IEP/FCSP ผ่านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบมีโครงสร้าง (Structured Teaching) ตามพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีการส่งเสริมด้วยกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียน จากการประเมินโดยทีมสหวิชาชีพและครูกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตรพลศึกษาและว่ายน้ำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางกายภาพและการเคลื่อนไหว กิจกรรมเสริมหลักสูตรดนตรี ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การสร้างปฏิสัมพันธ์และพัฒนาทักษะทางสังคม กิจกรรมเสริมหลักสูตรคอมพิวเตอร์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ รวมถึงหลักสูตรเฉพาะด้านโดยทีมสหวิชาชีพ เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตรกายภาพบำบัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพและการพัฒนาการเคลื่อนไหวของผู้เรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตรแพทย์แผนไทย เพื่อมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งร่างกาย จิตใจ และความสมดุลของธาตุในร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนที่มีข้อจำกัดทางกายภาพ

มีการลงเยี่ยมบ้านนักเรียนโดยทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (TEAM-C Model) ซึ่งประกอบด้วยครูประจำชั้น นักสหวิชาชีพ และครูกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาเด็กพิการอย่างเป็นองค์รวม โดยมุ่งเน้นการสำรวจความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมทางครอบครัวของนักเรียน ผ่านการพบปะและสนทนากับผู้ปกครอง ร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกันอย่างเหมาะสม สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2.4 การประชุม CASE CONFERENCE โดยนักสหวิชาชีพและครูประจำชั้น

ครูประจำชั้นและนักสหวิชาชีพจากกระบวนการประชุมกรณีศึกษา (Case Conference) โดยการประชุมครู ผู้ปกครอง ทีมสหวิชาชีพและผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ เพื่อหาหรือแนวทางในการพัฒนาและจัดทำสื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยมีขั้นตอนกระบวนการประชุม 3 ครั้ง ประกอบด้วย

ภาพที่ 2 แผนผังการประชุม CASE CONFERENCE โดยนักสหวิชาชีพและครูประจำชั้น

2.5 การใช้เทคนิค แนวทาง สื่อ นวัตกรรมในการกระตุ้นพัฒนาการผู้เรียน

มีการส่งเสริมความรู้การบูรณาการข้ามศาสตร์ โดยทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (TEAM-C Model) ผ่านการพัฒนาและฝึกอบรมครูและบุคลากร เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการประสาทสัมผัส การเสริมสร้างทักษะด้านกายภาพบำบัด แพทย์แผนไทย การปรับพฤติกรรม การฝึกพูดและการสื่อสาร การฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนเด็กพิการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ระหว่างครู นักสหวิชาชีพ และผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามศาสตร์

มีการใช้เทคนิคแนวทางการสอนและกิจกรรมบูรณาการที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการ ได้แก่ เทคนิค DIR Floortime ที่เน้นการเล่น สร้างความสัมพันธ์ สะท้อนอารมณ์ให้ผู้เรียนสามารถจัดการอารมณ์ของตนเอง นำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดการสื่อสาร การฝึกพูดโดยครูโดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการสื่อสาร ให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและถ่ายทอดความต้องการ ความรู้สึก หรือข้อมูลต่าง ๆ การสื่อสารทางเลือกแบบ Makaton ที่ผสมผสานการสื่อสาร 3 ลักษณะ คือ คำพูด (Speech) ภาษามือ (Sign) และสัญลักษณ์ (Symbols) คือ คำเขียนหรือภาพถ่าย หรือภาพวาด หรือภาพท่าทางมือ โดยเป็นการสื่อสารเฉพาะคำสั้น ๆ ไม่จำเป็นต้องเป็นประโยค เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะการสื่อสารที่จำเป็น โดยการสอนผ่านกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมหน้าเสาธง และในกิจวัตรประจำวัน

นอกจากนี้ มีการพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีของครูประจำชั้นและนักสหวิชาชีพจากกระบวนการประชุมกรณีศึกษา (Case Conference) โดยการประชุมครู ผู้ปกครอง ทีมสหวิชาชีพและผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ เพื่อหาหรือแนวทางในการพัฒนาและจัดทำสื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยมีการเผยแพร่ภายใน

สถานศึกษาและมอบสื่อให้แก่ผู้ปกครอง เช่น การมอบสื่อ Work Boxes System และ Work System ในรูปแบบของตารางกิจวัตรประจำวันและตารางกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผน IEP ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โปรแกรมการฝึกที่บ้าน (Home Program) เช่น โปรแกรมกายภาพบำบัดที่บ้าน โปรแกรมการนวดปาก โดยผู้ปกครอง รวมถึงสื่อผลิตมือและสื่อเทคโนโลยีในรูปแบบของเกมการศึกษาหรือคลิปวิดีโอการฝึกต่าง ๆ ให้กับผู้ปกครองหรือผู้ดูแล สำหรับใช้ในการพัฒนาผู้เรียนที่บ้านได้อย่างเหมาะสม

2.6 การวัดและประเมินผลผู้เรียน

มีการติดตามและประเมินพัฒนาการรายบุคคลแบบสม่ำเสมอ และประชุมทีมเพื่อติดตามพัฒนาการ และปรับแผนปรับแผนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในทีมอย่างต่อเนื่อง มีการตรวจสอบและประเมินผู้เรียน อย่างเป็นระบบ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล ใช้การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง บนพื้นฐานของความแตกต่างเฉพาะบุคคลของผู้เรียน มีการพัฒนา เครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และบริบทของผู้เรียนเฉพาะบุคคล และมีขั้นตอน ตรวจสอบและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ผ่านกรอบการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรสถานศึกษา ศูนย์ การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี เพื่อปรับปรุงพัฒนาและสรุปผลการเรียนรู้ โดยมีการประเมินก่อน การเรียน เพื่อตรวจสอบความสามารถขั้นพื้นฐานของผู้เรียน การประเมินระหว่างเรียน เพื่อปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอน และการประเมินหลังเรียนเพื่อสรุปผลการเรียนรู้

2.7 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและผู้ปกครอง

ในการดำเนินแนวทางบูรณาการข้ามศาสตร์ตาม TEAM-C Model ศูนย์การศึกษาพิเศษได้ส่งเสริม และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ครู นักสหวิชาชีพ ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เกิด การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของผู้เรียน โดยมีกระบวนการประสานภาคีเครือข่าย ของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี ผ่านหน่วยงานด้านการศึกษา หน่วยงานด้านสาธารณสุข และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ที่มา: ภาพโดยผู้เขียน

ภาพที่ 3 การประชุมคณะกรรมการการจัดทำ
แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

ที่มา: ภาพโดยผู้เขียน

ภาพที่ 4 การลงเยี่ยมบ้านนักเรียนโดย
ทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ (TEAM-C Model)

ที่มา: ภาพโดยผู้เขียน

ภาพที่ 5 การประชุม Case Conference
โดยนักสหวิชาชีพและครูประจำชั้น

ที่มา: ภาพโดยผู้เขียน

ภาพที่ 6 การใช้เทคนิค แนวทาง สื่อนวัตกรรม
ในการกระตุ้นพัฒนาการผู้เรียน

ที่มา: ภาพโดยผู้เขียน

ภาพที่ 7 การวัดและประเมินผลผู้เรียน

ที่มา: ภาพโดยผู้เขียน

ภาพที่ 8 การมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายและผู้ปกครอง

3. C : CHECK ขั้นการตรวจสอบและประเมิน

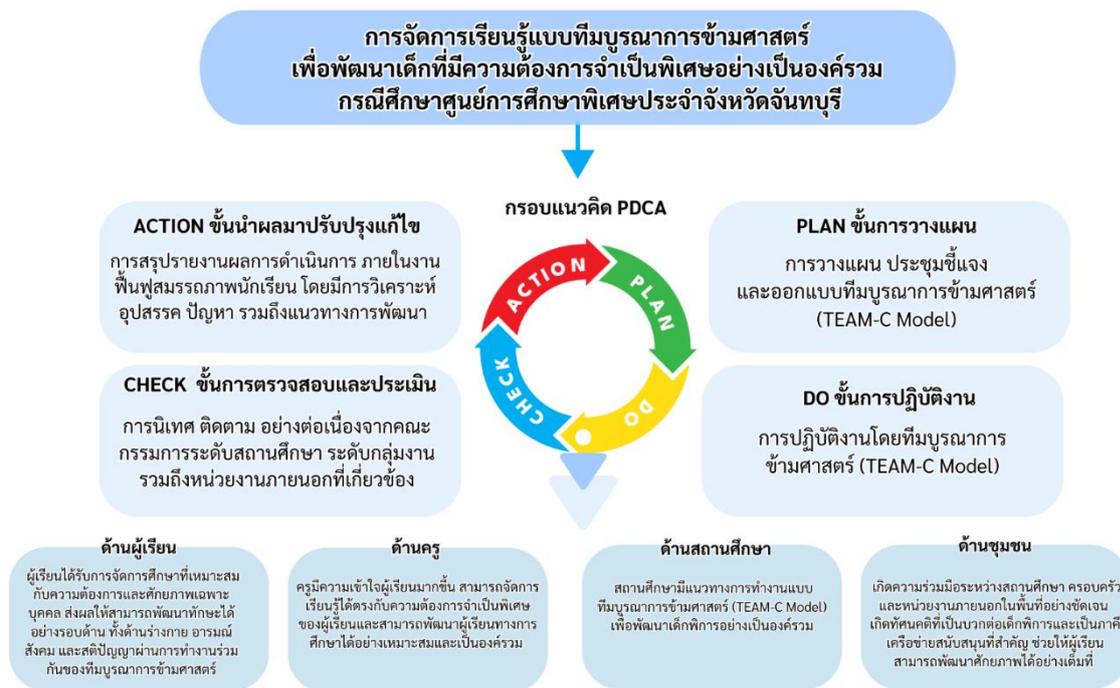
การตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียน ดำเนินการผ่านการนิเทศติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องจากคณะกรรมการในระดับสถานศึกษา ระดับกลุ่มงาน และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานทางสาธารณสุข และสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เครื่องมือในการนิเทศและประเมินผล เช่น แบบนิเทศติดตามงานฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียน แบบตรวจสอบความก้าวหน้าการดำเนินงาน แบบประเมินผลการดำเนินงานของทีมสหวิชาชีพ การประชุมสะท้อนผลการดำเนินงาน และการประเมินความพึงพอใจจากผู้รับบริการ โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบนิเทศติดตามงาน เพื่อวิเคราะห์อุปสรรคปัญหาและสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกันของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เห็นแนวโน้มของปัญหาและจุดที่ควรพัฒนาอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ผลจากการตรวจสอบและประเมินจะถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงาน มีการทบทวนและปรับบทบาทหน้าที่ของทีมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การพัฒนาระบบการสื่อสารและการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจด้านการทำงานแบบบูรณาการข้ามศาสตร์

แก่บุคลากร รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมผลลัพธ์ที่ดีต่อการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

4. A : ACTION ขั้นนำผลมาปรับปรุงแก้ไข

การสรุปรายงานผลการดำเนินการ ภายในงานฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการวิเคราะห์อุปสรรค ปัญหา รวมถึงแนวทางการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงการทำงาน อาทิ การปรับกระบวนการทำงานของทีมให้มีความชัดเจนและคล่องตัว การจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติที่เป็นระบบ ผลจากการปรับปรุงแก้ไขจะถูกนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลและองค์ความรู้ในการพัฒนานวัตกรรมหรือแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพงานฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียนและส่งเสริมการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้จากการศึกษา

ภาพที่ 9 องค์ความรู้จากการศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเป็นองค์รวม กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี

สรุป และข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนรู้แบบทีมบูรณาการข้ามศาสตร์เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเป็นองค์รวม เป็นแนวทางที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกันของทีมบูรณาการข้ามศาสตร์ ได้แก่ ครูประจำชั้น ทีมสหวิชาชีพ ครูกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหาร รวมถึงชุมชนและผู้ดูแล ด้วยการประเมินความสามารถพื้นฐานของผู้เรียน

ที่รับบริการ การประชุมคณะกรรมการการจัดทำแผนให้บริการ การให้บริการโดยครูและสหวิชาชีพ การประชุม Case Conference การใช้เทคนิค แนวทาง สื่อ นวัตกรรมในการกระตุ้นพัฒนาการ การวัดและประเมินผล และการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายและผู้ปกครอง โดยการทำงานแบบบูรณาการข้ามศาสตร์นี้ ช่วยให้การวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลมีความต่อเนื่องและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด ทั้งยังส่งเสริมการสื่อสารและความร่วมมือระหว่างบุคลากรทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะจากบทความนี้

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ควรมีโครงสร้างการทำงานเป็นทีมที่ชัดเจน กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละฝ่าย ประชุมวางแผนและติดตามผลอย่างประจำและต่อเนื่อง เพื่อปรับแผนตามความก้าวหน้าของผู้เรียน และพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพร่วมกับภาคีเครือข่ายในระดับจังหวัดต่อไป เช่น แนวทางการสื่อสาร การแก้ปัญหาร่วมกันและการประสานงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะการเขียนบทความครั้งต่อไป

ควรเพิ่มตัวอย่างกรณีศึกษาหรือกิจกรรมภายในศูนย์การศึกษาพิเศษ เพื่อให้เห็นการประยุกต์ใช้แนวคิดอย่างชัดเจน เพิ่มเติมข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อสนับสนุนข้อสรุปทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (1 พฤษภาคม 2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49-53.
- มณีรัตน์ จันทรา, เรืองวิษญ์ นิลโคตร, และวิญญูดี บุญลอย. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 10(12), 120-129.
- วิจารณ์ พานิช. (2565). *เอื้อระบบนิเวศเพื่อครูเป็นผู้ออกการ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิจารณ์ พานิช. (2568). *ปลูกพลังซ่อนเร้นในมนุษย์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรึททวนกราฟฟิค.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2558). *รายงานผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- สุรัตน์ จันทโชติ, เรืองวิษญ์ นิลโคตร, และวิญญูดี บุญลอย. (2566). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคโลกพลิกผันที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตราด. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 10(6), 117-127.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development 6th ed.* (pp. 793-828). Wiley.

- Dillon, J., Rickinson, M., & Morris, M. (2022). Integrating ecological and cultural perspectives in transdisciplinary special education. *Journal of Educational Research and Practice*, 12(3), 145-162.
- Haynes, C. J. (2009). Holistic human development. *Journal of Adult Development*, 16(1), 53-60.
- King, G., King, S., & Rosenbaum, P. (2009). Family-centered caregiving and children with disabilities: A review of the literature. *Journal of Pediatric Rehabilitation Medicine*, 2(3), 161-169.
- Klein, J. T. (2021). *Beyond interdisciplinarity: Boundary work, communication, and collaboration*. Oxford University Press.
- O'Shea, L. J., Algozzine, R., & Hammitte, D. (2001). *Families and teachers of individuals with disabilities*. Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Roncaglia, I. (2023). *Using a transdisciplinary approach to improve wellbeing*. *The National Autistic Society*.